

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu padomei

RSU Sociālo Zinātņu fakultātes

asociētās profesores

Ilvas Skultes

IZVĒRTĒJUMS

par LSM.lv publicēto Gundegas Evelones veidotā “Cūku komiksa” darbu

2024. gada 24. februārī LSM.lv tika publicēts mākslinieces Gundegas Evelones veidotā “Cūku komiksa” – komiksu sērijas, kurā darbojošās personas atveidotas cūku tēlos, bet saturā izpaužas sociāla kritika un satīra saistībā ar aktuāliem notikumiem - viens no darbiem, kas veltīts Ukrainas kara tematikai un kurā, atbilstoši komiksa stilistikai Ukrainas armijas kareivji atveidoti cūku tēlos.

Iepazīstoties ar publikācijas saturu (ieskaitot zīmējumu pavadošo tekstu, kas informē par komiksa vēsturi), netika konstatēti tieši Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu un to pārvaldības likuma vai kāda cita likuma, ne arī LTV Rīcības un ētikas kodeksa principu pārkāpumi. Izanalizējot komiksa publikācijas vēstījumu, nepārprotami jāsecina, ka

- medija redakcija meklē spilgtus, radošus un drosmīgus veidus un zīmju sistēmas, tai skaitā profesionālajā laikmetīgajā mākslā, lai uzrunātu dažādas auditorijas grupas,
- vēstījums uztverams komiksa tēlu sistēmas un stilistikas ietvaros;
- tas iecerēts ar nodomu paust atbalstu Ukrainas armijai.

Tādēļ domāju, ka nav uzskatāms, ka nodarīts kaitējums vai tieši aizskarta kāda mazaizsargāta vai viegli ievainojama sabiedrības grupa un kā māksliniecei, tā redakcijai ir tiesības šādu vēstījumu paust izteiksmes brīvības un redakcionālās neatkarības ietvaros, bet sabiedrībai un to pārstāvošajām institūcijām ir svarīgi šādu brīvību nodrošināt Satversmē formulētajos apmēros.

Tomēr vienlaicīgi jāatzīmē, ka minētā vēstījuma publikācijas kontekstu izvērtēšana bijusi nepilnīga. Var identificēt vairākas dilemmas, par ko, balstoties uz Sabiedrisko mediju kara un konfliktu žurnālistikas vadlīnijām (jo saturs skar kara tematiku), būtu bijis jāņem īpaši rūpīgi:

- par vēstījuma žanra un formāta atbilstību paustajam saturam (tēlus var pārprast alegoriski, ironiski utt. traktējot, jautājums par komiksa žanra atbilstību sensitīvam saturam);
- par komiksā izmantoto tēlu konotācijām dažādās kultūrās un vēsturiskās situācijās,
- par iespējamo izplatību un reakciju, kā arī šīs reakcijas potenciālajām negatīvajām sekām, tai skaitā, specdienestu iespējamās manipulācijas ar sociālo

mediju algoritmiem, uz ko norāda vadlīnijas (5.lpp.), viedokļu polarizāciju (turpat - 7.lpp.) un iespējamo izmantojumu propagandas mērķiem (turpat - 9.lpp.),

- par auditorijas emocionalitātes pakāpi, uztverot jebkuru tēmu, kas saistīta ar karu Ukrainā.

Tā kā šie konteksti netika pietiekami izvērtēti, publikācija, it sevišķi Krievijas iebrukuma Ukrainā gadadienā, ņemot vērā auditorijas sakāpināto emocionalitāti un no tā izrietošo aktivitāti sociālajos medijos, jāuzskata par taktisku kļūdu, ko saskaņā ar augstāk minētajos dokumentos formulētajiem principiem portāla vadība arī atzina, izņemot publikāciju, atsakoties no “Cūku komiksa” un publicējot LSM.lv galvenās redaktora Martas Ceravas un LTV galvenās redaktora Sigitas Roķes skaidrojumus un atvainošanās. Domāju, ka tas kopumā bija pareizs solis, tomēr, manuprāt, nepilnīgi argumentējot kā izvēli publicēt, tā izņemot no aprites Gundegas Evelones darbu. Lai arī mūsdienu plašsaziņas sarežģītā ekoloģija un ar kardarbību saistītā satura specifika iezīmē redakcijas lēmumu īpašu sarežģītību, auditorijai izglītojošs būtu detalizēts situācijas skaidrojums, līdz šim auditorijai nav pilnībā un padziļināti izskaidrota notikušā būtība un redakcijas argumenti, kas rada priekšstatu par nekonsekvenci un haotiskumu, un iedragā sabiedrisko mediju reputāciju.

Uzskatu, ka izveidojusies situācija ir jauns precedents Latvijas mediju komunikācijas vēsturē, kā tāda tā būtu jāpārrunā, ļaujot darbiniekiem, kas iesaistīti konfliktā, mācīties no šīs pieredzes un attīstīt savu profesionalitāti. Gribētu pasvītrot tiesības uz savu uzskatu paušanu bez cenzūras vai pašcenzūras un redakcionālo izvēļu neatkarību kā galvenos publiskās komunikācijas principus, kas pamato arī neērtu lēmumu un izteikumu respektēšanu. Tai pašā laikā arī medija darbiniekiem jābūt atvērtiem kritikai un diskusijai par principu un likumu formulējuma interpretācijām – atšķirīgu viedokļu argumentēta apmaiņa izsvērtā komunikācijā ir viens no dzīvotspējīgas demokrātijas priekšnoteikumiem.

Iva Skulte

11.03.2024.